

Enne õpetajate streiki

Pole vist paljudel lihtne täpselt vastata, mille või kelle vastu nad streigivad. Või kui, siis tervikuna väga madalate palkade vastu.

Paljude riikide tavaks on hariduse ja kogu sotsiaalsfääri rahastamine riiklikust ja kohalikust eelarvest korraga. Riigile jäetakse mõnel pool õpetajate kindlustamine palgarahaga. Nii ka Eestis. Mõnes riigis määratakse ka iga õpetaja palk tsentraliseeritult, ministeeriumi või omavalitsuse tasandil, nagu näiteks Austrias ja Soomes. Eesti, kus täieliku deentraliseerimise põrgu on veel läbimata, arvatakse, et kõiki asju on parem teha kohapeal. See näib paljudele euroopalik, igaugune tsentraliseeritus aga kui midagi sotsialistlikku.

Uisapäisa revolutsioon

Üks paljudest euroloosungiga valesti vürtsitatud eesti müütidest on usk õpetaja töö kvaliteedi objektiivse hinnangu võimalustesse. Erinevad lapsed ja lapsevanemad hindavad erinevaid õpetajaid, ja kui nad hindaksidki ühtmoodi, pole kriteeriumid üheselt sõnastatavad. Kui hindajad pole veel piisavalt eetilised, võib kooli tasemel ümbrikupalga määramine kasu asemel vaid kahju tuua. Meenutagem, et Adam Smithi, turumajanduse alusteoreetiku järgi on isegi turumajandus võimalik vaid eetilises ühiskonnas. Selle ümberlukkamisega on Eesti ehk toime tulnud, kuid õpetajate hindamise probleemid on keerukamad.

Igal juhul pole üleöö Eestis käivitunud uued õpetajate atesteerimise ja palgamaksmise juhendid piisavalt läbimõeldud ega läbi arutatud. Läbimõeldud reformi asemel uisapäisa revolutsioon.

Õpetajate palgamaksmise valdkonnas toimunu on mõneti paradoksaalne – palga määramine muutus keerulisemaks, kuid aluspõhimõtted lihtsustusid.

1995. aastal käsitasime haridusministeeriumis haridusprobleemina nr 1 õpetajate madalat palgataset ja palgakorralduslikult pidasime tähtsaks nooremate õpetajate palga suu-

Peeter Kreitzberg
KOMMENTAAR

remat kasvatamist kui vanemate oma. Otsustasime tõsta õpetajate palku keskmiselt 30 protsendi võrra. Kaugem eesmärk oli palga sidumine keskmise palgaga.

Valitsus vahetus samal aastal. Jaak Aaviksoo pidas tehtud põhjendamatuks ja võttis revideerimise alla kogu palgapoliitika. Siiani süüdistatakse tollast ministeeriumi, kes planeeris õpetajate palga liialt suureks. Arvan siiski, et aastal 1996, eriti aga 1997, õpetajate palgad planeeriti eelarves alla.

Tooksin momendid, milleta on õpetajate palgamõistatusest raske aru saada ja kujunend palgapoliitikasse ka raske suhtuda.

Esiteks sõlmisid TALO ja valitsus mullu 7. oktoobril kokkuleppe, milles seisab: suurendada 1. jaanuarist 1997 lepinguga hõlmatud riigieelarvest täielikult ülalpidamisel olevate asutuste töötajate töötasuvahendeid ja riigieelarvest osalisel ülalpidamisel olevate avalik-õiguslike asutuste toetussummat, võimaldamaks suurendada töötasuvahendeid keskmiselt 14 protsenti.

Juba teksti on projekteeritud võimalus, et igal õpetajal võib palk tõusta erinevalt. Sisuliselt võttis ka TALO vastu pearaha ideoloogia, liberaalse hariduspoliitika tuuma, mille järgi kooli palgaraha sõltub õpilaste arvust.

Õpetajate palgaraha liikumise segadused Tallinnas ja mujalgi võlgnuvad tänu Aaviksoo allkirjastatud tunnijaotusplaanile, kus ühes lauses sõnastati selgelt koolidele palgarahade jaotamise põhimõte õpilaste arvu järgi koos teatud regionaalse paranduskoefitsiendiga ja samas anti omavalitsustele õigus kehtestada koolidele oma paranduskoefitsient ehk iga kooli

õpilaspeale erinev rahaline väärtus. Sellega lammutati igaugused palgapoliitika alused, sest täiesti selgusetuks jäi, mille alusel vald koolidele koefitsiendid kehtestab. Tallinnas mindi otsesele pearaha ideoloogiale ja rahastati eri linnaosad õpilaste arvu järgi ilma igauguste koefitsientideta. Tulemus – väga erinev palgaraha kasv eri koolidel. Seni jagati ju palgaraha koolidele õpetajate kvalifikatsiooni, staaži, tundide arvu jms järgi.

Et mõista, miks õpetajate palgaraha kasv erinevalt, piisab teadmisest, et ühe õpetaja kohta tuleb nt Kristiines keskmiselt 13,9, Lasnamäel 17,0 õpilast.

Karikatuur, mitte kool

Nüüd on ka ministeerium kergelt ehmatanud ning soovib, et Tallinnas rakendataks vana süsteemi ehk sisuliselt loobutaks pearaha süsteemist.

Pearaha ideoloogia mõte on rakendada liberaalset konkurentsipoliitikat koolide vahel, sundida neid hankima endale nii palju õpilasi kui võimalik, likvideerida väikesed ja kallid koolid. See on puhtmajanduslik lähenemine koolivõrgule, mille tagajärjeks on karikatuur, mitte kool. Pole mõtet seda kogu Eestis läbi teha, seda on mitmel pool ebaõnnestunud proovitud. Väikeste koolide likvideerimist on teiste meetodite abil meilgi juba proovitud.

Kui jääme pearaha juurde, peame välja tõotama koolide jaoks erinevad paranduskoefitsiendid, mis arvestavad õpetajate kvalifikatsiooni, elanike asustustihedust, kooli mahutavusvõimalusi jne. See poleks aga enam pearaha süsteem.

Väike riik ise on väga kallis, kuid iseseisvaks saime küsimata, mis iseseisev olemine maksab. Maksame siis kinni ka iseseisva riigi õpetaja. Tahaks loota, et poliitilised jõud, kes praegu võitlevad õpetajate palga eest, teevad seda ka 1998. aasta riigieelarve menetlemise käigus.

Peeter Kreitzberg (Keskerakond) on Tallinna abilinnapea.